JULES LEBÈGUE, BELGISCH JULES VERNE UITGEVER

Hans Nelis

De boekhandelaars Rogghé, Vuylsteke en Adolf Hoste heb ik in een eerdere Verniaan[1] om twee redenen als **Vlaamse** JV uitgevers betiteld. 1) Ze zijn in Vlaanderen geboren en getogen en waren daar actief in de liberale Vlaamse Beweging (Gent); 2) de Jules Verne *Wonderreizen*, die ze in samenwerking met Van Santen, Robbers en Elsevier uitgaven, waren voor de Vlaamse markt bestemd. Hun collega Jules Lebègue opereerde vanuit Brussel en gaf boeken zowel in het Nederlands als het Frans uit. Hem kunnen we dus met recht en reden een 'Belgisch' uitgever noemen. Over de persoon van Jules Lebègue is weinig bekend, maar over zijn vader, Adolphe-Nicolas Lebègue (1814-1885) zijn we beter ingelicht.[2-4]

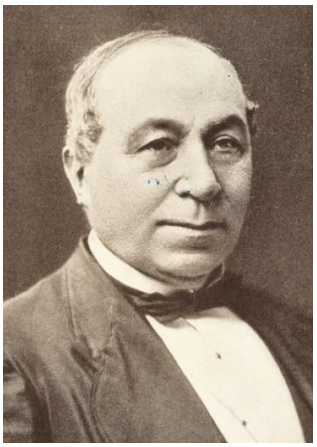

Alphonse-Nicolas Lebègue (1814-1885)

Hij was de zoon van een Parijse boekhandelaar / drukker, begon voor zijn vader te werken als typograaf en nam later het bedrijf van hem over (het kreeg toen de nieuwe naam *A.-N. Lebègue et Cie*). Als aanhanger van de burgerkoning Louis-Philippe voelde hij op een gegeven moment in Parijs de grond onder zijn voeten te heet worden: in 1848 brak in Frankrijk de revolutie uit, de koning werd afgezet en de Republiek werd uitgeroepen.[5] Al in 1843 was Lebègue naar Brussel uitgeweken. Daar startte hij opnieuw als drukker-uitgever, tot 1849 onder de naam *Lebègue & Sacré Fils* (Sacré was tijdelijk zijn vennoot), later uitsluitend onder eigen naam.

Lebègue legde een koortsachtige uitgeversactiviteit aan de dag, samen met zijn vrouw Marguerite Schubert, verwant met de beroemde componist. De Belgische boekenmarkt lag voor hem open. In een tijd waarin literair eigendomsrecht nog niet internationaal gereguleerd was, ontpopte België zich als het centrum van de '*préfaçons*' en '*contrefaçons*' van Franse werken, die verschenen in goedkope periodieken. '*Préfaçons'* zijn gebaseerd op de 'eerste ontwerpstaat' ('*pré'*) van de tekst (de *vóór*-originele tekst dus), zonder de bij latere publicatie aangebrachte wijzigingen.[6] Lebègue gaf in België ook *contrefaçons*[6] uit, ongeautoriseerde herdrukken van Franse boeken, ten nadele dus ('*contre*') van de auteur. Voor de publicatie van zijn *préfaçons*' en '*contrefaçons*' richtte hij de periodiek *La Galérie Littéraire* op. Dit medium kwam in concurrentie, (o.a.) met een gelijkaardige periodiek, *Le Museum Littéraire*, waarvan de eigenaar, Alexandre Jamar[7], Lebègue ervan beschuldigde teksten te verminken.

Na de Frans-Belgische overeenkomst (22 augustus 1852), waarbij *contrefaçons* van Franse boeken in België voortaan verboden werden, doekte Lebègue zijn literaire periodiek op. Inmiddels had hij een stevig netwerk opgebouwd van literaire grootheden (o.a. Victor Hugo – ook een banneling in Brussel – en Eugène Sue). Hij gaf zowel in Frankrijk als in België de werken uit van Alexandre Dumas père, die nooit tevergeefs beroep deed op zijn '*cher Lebègue'* wanneer hij weer eens in geldnood zat. Onder de Franse bannelingen in Brussel treffen we verder iemand aan die aan dit lezerspubliek niet hoeft voorgesteld te worden: Pierre-Jules Hetzel! Tussen hem en Alphonse Lebègue ontstond een vruchtbare professionele samenwerking, een *win-win* situatie voor beiden. Ironisch in dit verband is wel dat het uitgerekend Hetzel was die een vurig verdediger was van het principe van literaire eigendom en de strijd aanbond met de *'contrefacteurs'*. Na de terugkeer van Hetzel naar zijn vaderland (1860), onderhield hij nog een drukke briefwisseling met zijn vriend Alphonse.[8] Over de inhoud en de duur hiervan kan ik helaas geen details verstrekken.[9]

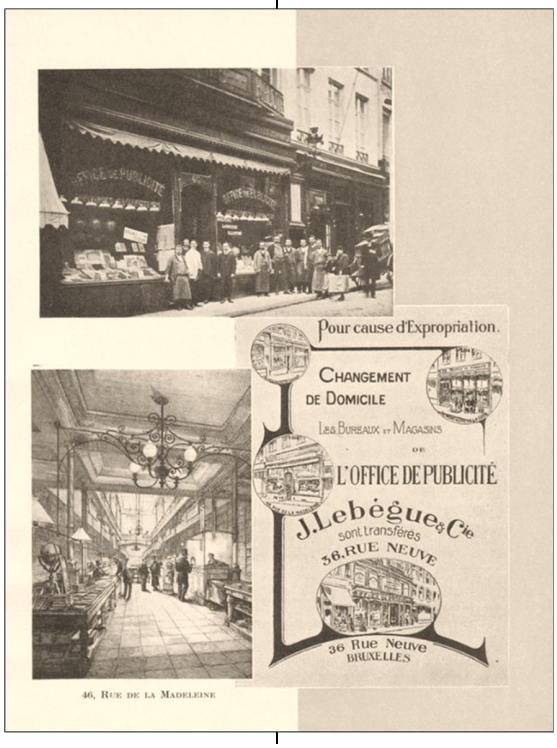

Begin 1854 genoot Alphonse Lebègue in België een stevige reputatie als drukker-uitgever. Toen de wet van 1852 dat jaar in voege trad verdween, zoals vermeld, de winstgevende *La Galérie Littéraire*. Geen nood, al op 4 april van dat jaar stichtte Lebègue samen met Jean-Prosper Brouwet, een Brusselse boekhandelaar en reclame-ronselaar, het reclamebureau *Office de Publicité*.[4] Via dit bureau ronselden beide vennoten advertenties voor regionale kranten en het eigen *Journal de l'Office de Publicité*, het eerste weekblad in België (1858). Ook de *Office* legde Lebègue geen windeieren. In de loop der jaren diende vanwege aanzienlijke materiële uitbreiding regelmatig verhuisd te worden. Het adres Magdalenastraat (Rue de la Madeleine) 46 zal JV-verzamelaars die Lebègue uitgaven bezitten niet onbekend in de oren klinken. Ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van de *Office* werd een fraai geïllustreerde brochure uitgegeven, een onmisbare bron van informatie voor dit artikel.[4]

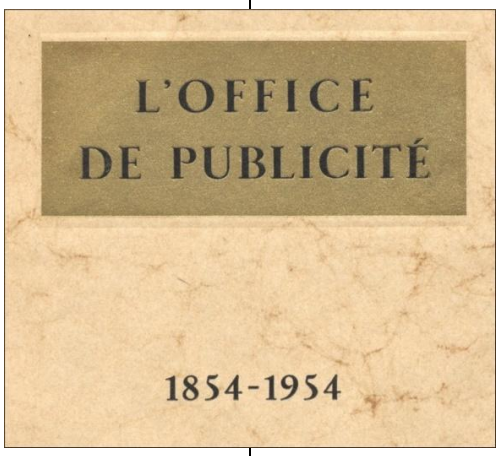

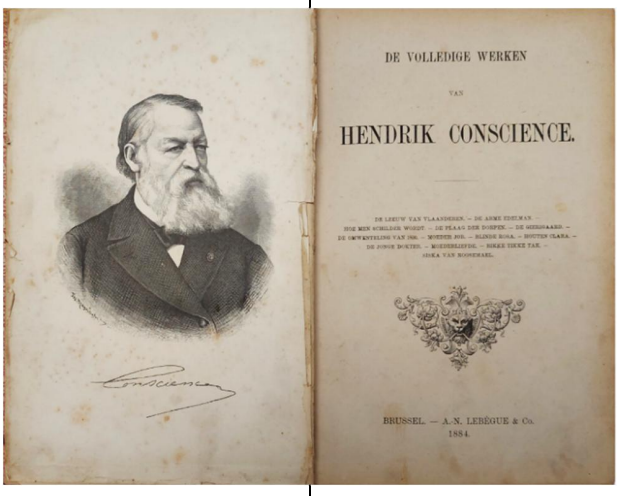

Uitgave van Conscience van A.N. Lebègue (boven) en van J. Lebègue (onder)

In 1878, toen Brouwet overleed, had '*le père Lebègue*' al professionele hulp van zijn zoon Jules en zijn schoonzoon Alfred Cornelis. Alphonse liet aan zijn uitgebreide familie een *"materieel en spiritueel patrimonium na met de opdracht om dit in stand te houden en verder te verrijken*".[4] In 1886 kreeg de uitgeverij de naam 'Jules Lebègue & Cie ', een familiezaak met Jules aan het hoofd waaraan ook zijn broers, zussen en zwagers deel hadden. Jules Lebègue liet als uitgever een nieuwe wind waaien: hij begon ook boeken in het Nederlands op de Belgische markt te brengen (in 1903 zelfs een *Vlaamsch Taalboek*). Reeds in 1884, toen vader Alphonse nog leefde (en de uitgeverij nog A.-N. Lebègue heette), verschenen '*De volledige werken van Conscience*'. Frits Roest heeft ze in zijn verzameling:

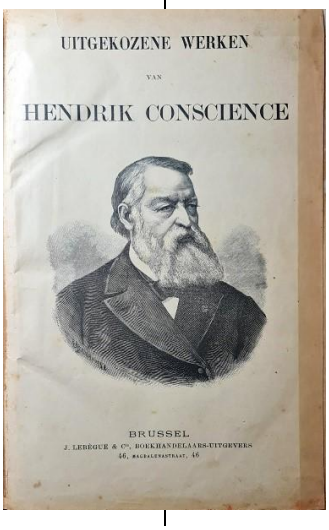

"Ikzelf moet een fraaie bundeling van Lebègue hebben van de verhalen van Conscience, op groot octavoformaat zoals de 2-koloms Wonderreizen."

De genoemde herdenkingsbrochure vond het belangrijk genoeg om Conscience als parade-paardje van de uitgeverij expliciet te vermelden (vertaald):

"In 1888 bekwam het bedrijf de exclusieve publicatierechten van de werken van Hendrik Conscience. Het is overbodig het belang te onderstrepen van een dergelijk voorrecht in die tijd! De romans van deze grote Vlaamse schrijver zouden kunnen volstaan om de persen van het huis Lebègue gedurende lange tijd voedsel te geven." [4]

In hoeverre het hier ging om "*exclusieve publicatierechten*" is niet duidelijk: in de periode 1856-1881 had de Antwerpse uitgever J.P. Van Dieren de volledige werken van Conscience al op de markt gebracht.[10] In Nederland deed A.W. Sijthoff hetzelfde (1879-1881), hierin vanaf 1883 gevolgd door D. Bolle te Rotterdam.[10]

Tot dusver is de naam van Jules Verne in dit artikel nauwelijks gevallen. Wat de Nederlandstalige Lebègue uitgaven van de *Wonderreizen* betreft kan ik weinig nieuws toevoegen aan wat Frits hierover al bijeengebracht heeft in de *Jules Verne Bibliografie 2022*:

LEBEGUE, 1890-1892

"Deze [royaal of] groot octavo-uitgave werd vanaf *25 oktober 1890* ook in België door uitgever **J. Lebègue & Co te Brussel** uitgegeven onder de serienaam **Wonderreizen van Jules Verne**. Hiervoor werden dezelfde boekblokken gebruikt als die van Elsevier, met dezelfde katernnummering. De Lebègue uitgaven onderscheiden zich van die van Elsevier door de aanwezigheid van een titelpagina (in alle gebonden boeken) en door de veel fraaiere linnen of

kartonnen banden. Voor de individuele titels, de complete verhalen bestaande uit verschillende delen in één band en de bundelingen in twaalf delen waren aparte rode prachtbanden verkrijgbaar. Hiernaast bestaan ook ingenaaide exemplaren. Ook is een 6-delige uitgave geweest in lederen banden. Lebègue was aanvankelijk gevestigd in Magdalenastraat 46 te Brussel en later in Nieuwstraat 36. Elk van deze beide adressen kan onderop de titelpagina voorkomen.

GROOT OCTAVO : ELSEVIER EN LEBEGUE, 1890-1896

Terwijl *Cesar Cascabel* in druk was (1890) besloot Elsevier – in plaats van door te gaan met het uitgeven van nieuwe titels – de reeds bestaande verhalen in goedkopere vorm uit te geven…. Deze serie werd gelijktijdig in België uitgegeven door J. Lebègue, die in tegenstelling tot Elsevier wel direct Wonderreizen-waardige prachtbanden uitgaf voor deze serie.

Voor afbeeldingen van deze uitgaven verwijs ik naar de *Bibliografie.*

Waar ik helemaal geen achtergrondinformatie over heb kunnen vinden zijn de Franstalige uitgaven van de *Voyages Extraordinaires*. U leest het goed, Jules Lebègue heeft in België Jules Verne ook in het Frans uitgegeven! Uit de afbeeldingen van enkele Franstalige *paperback* en *hardback* uitgaven van *Voyages Extraordinaires* die op het internet aangeboden worden blijkt dat op het ogenblik van hun verschijning de zetel van het bedrijf nog gevestigd was in de *Magdalenastraat* 46 te Brussel. Helaas zijn deze uitgaven niet gedateerd maar de boekverkopers (die hiervoor prijzen hanteren tussen 100 en 400 Euro) schatten dat ze **omstreeks** 1900 zouden verschenen zijn. Dat zou betekenen dat Jules Lebègue Jules Verne eerst in het Nederlands (vanaf 1890) en pas een tiental jaren later ook in het Frans uitgegeven heeft. In dit verband is het wel belangrijk te vermelden dat in 1905 Jules Lebègue "*zich in Parijs installeerde*"[11] (bedoeld: een tweede kantoor opende, naast de Brusselse vestiging?). De Franse uitgaven met slappe kaft vermelden het Brusselse adres, op de kaften van de '*cartonnages*' is er geen aanduiding van de plaats van uitgave. Werden deze laatste misschien in Frankrijk uitgegeven? [12]

Vader Alphonse Lebègue heeft ondanks (of juist omwille van?) zijn band met Hetzel Jules Verne in België niet in het Frans uitgegeven. Is hij, vanwege zijn intensieve contacten met Hetzel, niettemin de inspirator en wegbereider geweest voor de uitgaven van zowel *Wonderreizen* als *Voyages Extraordinaires* door zijn zoon en opvolger Jules?

Noten

1) Hans Nelis, Jules Verne in Gent: Legendarische boekhandels. *Verniaan* 73, 23 (november 2023).
2) https://fr.wikipedia.org/wiki/Alphonse-Nicolas_Leb%C3%A8gue
3) polmoresie.over-blog.fr/article-lebegue-editeur-refugie-a-bruxelles-105948726.html
4) *L'Office de Publicité* 1854-1954. Éd. Lebègue, s.d. (1954?)
5) De eerste president was Louis-Napoléon Bonaparte, die zichzelf in 1852 tot keizer Napoleon III kroonde. https://wikikids.nl/Februarirevolutie
6) https://bibliomab.wordpress.com/2012/02/06/edition-originale-contrefacon-prefacon-etat-emission-impression-reimpression-reedition-tirage-sy-retrouver/
7) https://nl.wikipedia.org/wiki/Alexandre_Jamar
8) https://opac.aml-cfwb.be/?fid=42750&lids=42750&rc=1&cql=(r.pid=24835)&page=1 Emmanuelle Boutry, *Hetzel - Lebègue: édition commentée de la correspondance d'un éditeur français exilé en Belgique et d'un libraire Belge durant le Second Empire*. Mémoire présenté en vue de l'obtention du grade de licenciée en philologie romane. Université Catholique de Louvain (UCL), Louvain-la-Neuve, 1999.
9) Een exemplaar van dit proefschrift wordt bewaard in de bibliotheek van de UCL maar wordt niet uitgeleend. Het kan ter plaatse geraadpleegd worden maar zonder toelating van de auteur mogen er geen fotokopieën of foto's genomen worden. Ondanks de hulp van de promotor van dit proefschrift heb ik mevr. Boutry niet kunnen opsporen.
10) https://hendrikconscience.com/de-volledige-werken-edities/
11) https://www.rouillac.com/fr/lot-447-122414-paire_globes_terrestre_et_celeste_a
12) Hun titelpagina zou uitsluitsel kunnen geven. Gezien de prijs heb ik me geen van deze Franse uitgaven aangeschaft om dit te verifiëren. De tekst in deze uitgaven is die van Hetzel.
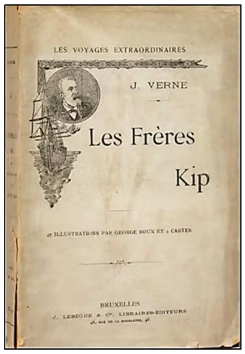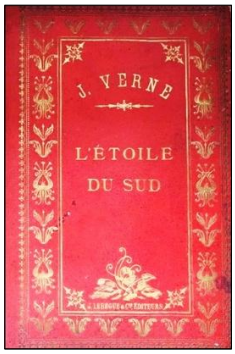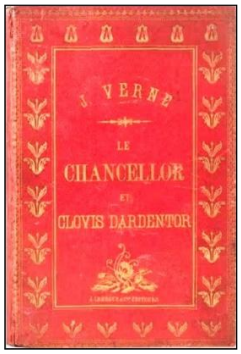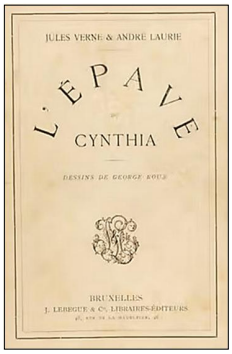
Franstalige Jules Verne-uitgaven van Lebègue: